

KORTVERSJON PARTIPROGRAM

Alle skal med.

Valet i september er eit **vegval og eit **verdival**.
Det handlar om kva slags Noreg vi vil ha.**

Arbeidarpartiet vil byggje på det beste ved landet vårt: Små forskjellar, like moglegheiter og eit fellesskap som gir arbeid og tryggleik til alle.

Dei siste fire åra har forskjellane mellom folk blitt større. Fleire står utan arbeid, og det blir skapt få nye jobbar. Moglegheitene blir sløst vekk. Vi kan mykje betre enn det i Noreg.

Arbeidarpartiet vil skape arbeid til alle og nye arbeidsplassar over heile landet. For oss er trygg eldreomsorg og gode skular viktigare enn store skattekkutt til dei som har mest frå før.

ALLE SKAL MED.

På dei neste sidene kan du sjå eit utdrag av partiprogrammet vårt – som er den politikken vi går til val på og vil gjennomføre dei neste fire åra. Heile partiprogrammet kan du lese på arbeiderpartiet.no

Arbeid

For Arbeidarpartiet er arbeid til alle jobb nummer éin. Tryggleik for å få jobb og tryggleik når ein er i jobb, gir fridom for den enkelte, betre inkludering i samfunnet, auka likestilling og inntekter til fellesskapet. Vi vil styrke det organiserte, anstendige arbeidslivet, slik at vanlege arbeidsfolk får betre kår.

Norsk velferd er avhengig av produktivitet og verdiskaping i verdstoppen. Skal vi klare å auke verdiskapinga, treng vi både dei etablerte, store lokomotiva og dei innovative, risikovillige oppstartsbedriftene. Det skal vere råd å drive næringsverksemd og skape vekst i heile landet.

VÅRE FEM VIKTIGASTE SATSINGAR

1. Skape nye arbeidsplassar

Arbeidarpartiet vil ha arbeid til alle og skape nye arbeidsplassar over heile landet. Vi vil særleg satse på strategisk viktige næringar der (i) vekst- og verdiskapingspotensialet er stort, (ii) der vi har naturgitte fortrinn eller kompetansefortrinn, og (iii) der det er store samspelseffektar med teknologi og kompetanse på tvers av næringar.

VI VIL:

- Sikre industrien konkurransedyktige og langsiktige rammevilkår som styrker Noreg som vertsnasjon for framtidretta industri
- Styrke statlege ordningar for å auke investeringsnivået i fastlandsindustrien og sørgje for at desse verkar saumlaust mot bedriftene
- Sikre konkurransedyktige rammevilkår for nye store industriinvesteringar, inkludert garanti- og låneforsterkingsordningar som ligg innanfor regelverket om statsstøtte i EØS-avtalen

- Vidareføre CO2-kompensasjonsordninga etter 2020
- Utvide bruken av langsiktige samarbeidsprosjekt mellom forskning og næringsliv
- Ha som mål at gründerar får éin kontaktperson å halde seg til i møte med eit offentleg samordna støtteapparat
- Bruke statlege verkemiddel for å gjere det meir attraktivt for private investorar å investere tidleg i nye bedrifter
- Etablere eit akseleratorprogram for vekstbedrifter med særleg eksportpotensial
- Setje i gang ei konsekvensutgreiing av petroleumsverksemd i Nordland 6
- Vente på ny kunnskap om områda i Nordland 7 og Troms 2 i samband med revidering av forvaltingsplanen for havområda utanfor Lofoten og Barentshavet. Ei eventuell konsekvensutgreiing i Nordland 7 og Troms 2 vil ikkje bli sett i gang i stortingsperioden 2017 til 2021
- Opne for petroleumsfrie soner som tar vare på særskilt viktige område av Lofoten, Vesterålen og Senja
- Stille strengare krav til oljeselskapa, slik at meir av verdiskapinga blir igjen lokalt
- Utvikle og gjennomføre ein ambisiøs havstrategi for Noreg
- Etablere eit verdiskapingsprogram for havet
- Utarbeide ein strategi for korleis norsk næringsliv nyttar digitale moglegheiter til å styrke si konkurransekraft
- Lage ein trepartsstrategi for digitalisering av industri og næringsliv og etablere eit program for digitalisering i industrien

2. Kompetansereform for arbeidslivet

Investering i kompetanse og ferdigheiter blir særleg viktig i møte med digitalisering og automatisering i alle delar av arbeidslivet. Arbeidarpartiet vil, saman med partane i arbeidslivet, gjennomføre ei kompetansereform for arbeidslivet. Kompetansereforma skal gi auka konkurransekraft for bedriftene og verksemdene, meistring og moglegheiter for den enkelte arbeidstakar.

VI VIL:

Saman med partane i arbeidslivet:

- Sikre at det blir arbeidd langsiktig med å dekke kompetansebehovet i arbeidslivet
- Utvikle «Arbeidslivets kompetanseavtale» for å styrke kunnskap og meistring hjå den enkelte arbeidstakar
- Opprette bedrifts- og arbeidsnære program for læring i verksemdar og bransjar

Saman med utdanningsinstitusjonane:

- Styrke yrkesfaga og det tradisjonelle utdanningsløpet
- Sørgje for at fag- og yrkesopplæringa, fagskulane, høgskulane og universiteta i fellesskap tilbyr relevante program som kan heve kunnskap og ferdigheiter i arbeidslivet
- Kartleggje framtidige kompetansebehov nasjonalt og regionalt for betre å tilpasse etter- og vidareutdanningstilbodet til behova i arbeidslivet og kartleggje behova til folk som er i arbeid

3. Eit trygt arbeidsliv

Alle har krav på ein trygg arbeidskvardag. Trygge arbeidsfolk gir også norske bedrifter og næringsliv eit konkurransefortrinn. Denne tryggleiken er no truga i delar av arbeidslivet. Arbeidarpartiet er garantisten for at vi i Noreg nedkjempar sosial dumping og arbeidslivskriminalitet.

VI VIL:

- Lage ein ny handlingsplan for å nedkjempe sosial dumping, arbeidslivskriminalitet og svart arbeid
- Stille krav om lærlingar, eigne tilsette, maksgrænse for talet på kontraktssledd, om fagarbeidarar og ryddige løns- og arbeidsvilkår ved offentlege anbod
- Utvide solidaransvar til òg å omfatte bestillar og utvide ansvarslengda til seks månader
- Doble fagforeiningsfrådraget

- Verne om og vidareutvikle den norske arbeidslivsmodellen gjennom eit sterkt og forpliktande trepartssamarbeid
- Fjerne den generelle tilgangen til mellombelse tilsetingar
- Fjerne høvet til å ta i bruk nulltimarskontraktar og arbeidskontraktar utan løn mellom oppdrag
- I samarbeid med partane i arbeidslivet: Definere «arbeidstakar» og «arbeidsgivar» i lovverket nærare
- Styrke retten til heiltid og styrke fortrinnsretten til auka stillingsbrøk
- Innføre kollektiv søksmålsrett i saker der det er spørsmål om ulovleg innleige av arbeidskraft
- Gjennomgå regelverket for inn- og utleige av arbeidskraft, slik at det støttar opp om eit trygt og godt arbeidsliv med faste tilsetingar
- Regulere bemanningsbransjen strengare og sørgje for at regelverket blir følgd
- Vidareføre pensjonsreforma, sikre ei berekraftig folketrygd og halde fram med arbeidslinja
- Styrke AFP i privat sektor

4. Få unge inn i arbeid

Stadig fleire unge fell utanfor arbeidslivet. Vi vil ha ein arbeidsmarknad med plass til alle, og vi vil reformere ordningane med arbeidsavklaringspengar og uføretrygd. Vi vil innføre ei aktivitetsreform for å hindre at unge fell utanfor arbeidslivet, og gi fleire den sjansen dei treng for å kome ut i arbeid, delta i arbeidsfellesskapet og få ei eiga inntekt å leve av. Unge som mottar trygd, og som kan jobbe noko, skal møtast med forventning om å delta og ein jobbgaranti som sikrar reelt høve til å kombinere trygd og arbeid.

VI VIL:

- Betre planlegging, oppfølging og gjennomføring av ordninga med arbeidsavklaringspengar, slik at fleire kjem tilbake i arbeid
- Auka bruk av gradert uføretrygd

- At personar med gradert uføretrygd skal få brukt arbeidskapasiteten sin. NAV får eit overordna ansvar for å sikre at det finst jobbar tilpassa denne gruppa både i offentleg og privat sektor. Kommunane får i tillegg ei plikt til å sikre at denne gruppa får jobb. Kommunane sine meirkostnader til ordninga skal dekkast inn. Ordninga blir innført for personar fødte i eller etter 1990.
- Arbeidsledige under 30 år med vidaregåande opplæring dei har begynt på, skal få høve til å fullføre medan dei mottar dagpengar
- Ha tettare oppfølging av unge arbeidsledige i NAV (NAV Ung) og aktivt styrke ungdomsgarantiane i dette arbeidet

5. Slå ring om det statlege eigarskapet

Staten skal vere eigar i strategisk viktige delar av norsk næringsliv. Det sikrar fellesskapet eigarskap til infrastruktur og naturressursar og gjer at viktige kompetansmiljø blir verande i landet. Arbeidarpartiet seier derfor eit klart nei til å redusere det statlege eigarskapet.

VI VIL:

- Ha eit sterkt statleg eigarskap som sikrar kontroll over naturressursar og viktig infrastruktur i tillegg til eigarskap i strategisk viktige industribedrifter
- At bedrifter med staten som eigar skal ta samfunnsansvar både lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt
- Garantere for at fiskeressursane òg i framtida skal høyre folket til i fellesskap: Vi vil sikre ein fiskareigd flåte og at nasjonalitetskravet blir oppretthalde i tråd med deltakarlova. Vi seier nei til evigvarande kvotar

Helse og eldre

Arbeidarpartiet vil ha ei sterk, offentlig helseteneste i heile landet. Gjennom helsefremjande førebygging, tidleg innsats og god behandling skal du få den beste hjelpa i den offentlege norske helsetenesta, uavhengig av storleiken på lommeboka eller kva evne og høve du har til å krevje hjelp. Vi seier nei til privatisering, og vil heller sørge for at dei offentlege sjukehusa blir betre.

Eldre er ei ressurssterk og mangfaldig gruppe. Vi vil sikre alle ein god alderdom og gi pårørende betre støtte og hjelp. Vi vil betre høvet for eldre til å bu i eigen heim så lenge som råd, og vi vil gjere vårt til at alderdommen blir fylt med meining og meistring. Kvaliteten i tilbudet for eldre på sjukeheim skal følgjast nøye, og helsetenesta skal sørge for god og verdig behandling ved livets slutt. Arbeidarpartiet meiner eldreomsorg er eit felles offentlig ansvar og ønskjer ikkje kommersialisering av pleie- og omsorgstenestene.

VÅRE FEM VIKTIGASTE SATSINGAR

1. Styrke vår felles helseteneste

Den offentlege norske helsetenesta skal tilby behandling i verdensklasse. For mange pasientar opplever at informasjonen er mangelfull, at sjukehus ikkje har god nok kontroll, og at dei sjølve må etterlyse framdrift og svar. I tillegg opplever mange pasientar køar og ventetider som ikkje er medisinsk nødvendige.

VI VIL:

- Sikre helsetenesta god økonomi og skape ro rundt organisering av sjukehusa
- Redusere helsekøane og ha openheit om ventetid
- Investere i medisinsk kvalitet og digitalisering
- At Noreg innan 2025 skal vere det leiande landet i Europa på e-helse

- Sikre ei grunnfinansiering av den offentlege spesialisthelsetenesta som gir reelt høve til å auke behandlingsskapasiteten
- Stille krav om at alle større sjukehus skal ha geriatrisk kompetanse, slik at eldre får heilskapleg utgreiing og betre høve til å bu lenger i eigen bustad
- Auke utgreiings- og behandlingsskapasiteten i sjukehusa ved å ta i bruk poliklinikkane òg på ettermiddags- og kveldstid
- Utarbeide ein plan for gradvis auka satsing på tannhelsefeltet

2. Raskare hjelp ved psykiske plager

Vi vil betre den psykiske helsa – bryte tabu og sikre tidleg hjelp, når det trengst. Det viktigaste arbeidet gjer vi før lidingane får utvikle seg, utanfor helsetenesta: i familien, i barnehagen, på skulen, på arbeidsplassen og der vi bur.

VI VIL:

- Ha lågterskel psykisk helsetilbod i alle kommunar
- Bidra til at våre unge lærer meir om psykisk helse i skulen
- Øymerke midla til skulehelsetenesta
- Tilsetje fleire fagfolk som kan psykisk helse
- Utarbeide ein tverrfagleg opptrappingsplan om psykiske lidingar, førebygging og tidleg helsehjelp
- Etablere lett tilgjengelege lågterskeltilbod med høve til drop-in, som Familiens Hus og Ung Arena, i fleire kommunar
- Satse på program som gjer at fleire med psykisk sjukdom kan stå i jobb eller kome tilbake i jobb
- Auke bruken av gradert sjukmelding

3. Førebyggje dårleg helse hjå barn og unge

Gode vanar blir forma tidleg. Vi vil ha eit krafttak for å førebyggje sjukdom og dårleg helse blant barn, slik at alle får ein god start i livet.

VI VIL:

- Innføre dagleg fysisk aktivitet i skulen
- Innføre skulefrukt i ungdomsskulen igjen

- Tilby alle barn eit enkelt skulemåltid kvar dag gjennom eit spleiselag mellom staten, kommunar og frivillige betalingsordningar for føresette. Skjermingsordningar skal etablerast.
- Fjerne eigenbetalinga hjå fastlegen for ungdom opp til 18 år
- Sørgje for tettare samarbeid mellom skulen og Barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) og gi helsesøstres høve til å tilvise til BUP
- Opne for «e-helsesøster» slik at ungdom kan kontakte skulehelsetenesta si gjennom digitale plattformer
- Innføre ei nasjonal bemanningsnorm for skulehelsetenesta i tråd med Helsedirektoratet sine tilrådingar

4. Reformere norsk ruspolitikk

Arbeidspartiet vil ha ein sterk og kunnskapsbasert ruspolitikk som førebyggjer rusproblem.

VI VIL:

- Føre ein restriktiv, førebyggjande og kunnskapsbasert ruspolitikk
- Narkotika skal framleis vere forbode. Rusavhengige skal møtast med god helsehjelp, ikkje straff.
- Gå nye vegar for å hjelpe dei sjukaste ruspasientane, som lett tilgjengelege sprøyterom og heroinassistert behandling

5. Sikre alle ein god alderdom

Dei aller fleste ønskjer å bu heime så lenge som råd og vere sjef i eige liv. Heimesituasjonen må vere trygg, og den som bur heime må ha høve til sosialt liv og kontakt med andre. I dag må altfor mange vente på sjukeheims plass, og kvaliteten i tenestene varierer for mykje mellom kommunane. Derfor vil vi ha klare mål for kvalitet, ei meir målretta finansiering og eit betydeleg statleg bidrag for å ruste opp tilbodet til eldre over heile landet.

VI VIL:

For å leggje til rette for aktive og sosiale eldre:

- Ta i bruk dei store ressursane som seniorane representerer i arbeidsliv, samfunnsliv og frivillig arbeid
- Vidareutvikle «Den kulturelle spaserstokken» som gir kulturtilbod til eldre
- Satse meir på heimebaserte tenester, hjelpemiddel og velferdsteknologi som kan gjere det mogleg for fleire som ønskjer det, å bu heime så lenge som råd
- Samarbeide med frivillige lag, foreiningar og enkeltpersonar som kan bidra langt meir i eldreomsorga, som eit supplement til dei tilsette i tenestene

For å sikre betre kvalitet og kapasitet:

- Styrke tilskotsordninga til investering i velferdsteknologi
- Sørge for tilstrekkeleg med sjukeheims plassar og heildøgns omsorgsplassar
- Leggje til rette for nye buformer med brukarvenlege og fleksible løysingar
- Vidareføre investeringstilskotet til bygging/renovering av sjukeheimar og omsorgsbustader
- Lage ein strategi for betre ernæring hjå eldre på sjukeheim og i heimetenesta
- Motverke einsemd og styrke det psykiske helsetilbodet for eldre
- Byggje ut ei god demensomsorg

«Eldre er ei ressurssterk og mangfaldig gruppe. Vi vil sikre alle ein god alderdom.»

Skule, kunnskap og kompetanse

Ein god offentleg fellesskule og lik rett til utdanning er grunnleggjande for å sikre like sjansar for alle. Felles læringsarenaer bidrar òg til at vi som samfunn kan lykkast med likestilling, integrering og sosial utjamning. Å sikre alle tilgang til kunnskap og kompetanse er ikkje berre eit gode for den enkelte, det er avgjerande for kor godt vi vil lykkast med å skape nye næringar, trygg velferd og utvikle offentleg og privat sektor.

VÅRE FEM VIKTIGASTE SATSINGAR

1. Styrke fellesskulen

Vi vil ha ein framtidretta fellesskule der alle barn kan lykkast. I tillegg til å innføre ein garanti for støtte til barna sine grunnleggjande ferdigheiter i lesing, skriving og rekning, vil vi leggje vekt på at elevane blir gode på å utforske og skape, på kommunikasjon og samarbeid. Vi vil gi kommunar og fylkeskommunar høve til å styre omfanget av private skular.

VI VIL:

- Jobbe mot auka privatisering og seie nei til statsstøtte til kommersielle privatskular
- Gi kommunar og fylkeskommunar høve til å styre omfanget av private skular av omsyn til det totale skuletilbodet
- Styrke tilsynet med privatskular for å sikre etterleving av regelverket
- Gjere fellesskulen meir mangfaldig, mellom anna ved å gjere det lettare for skuleeigarar å gjennomføre forsøk og utviklingsarbeid ut frå lokale behov

2. Toppe laget rundt dei yngste

Med tidleg innsats kan problem førebyggjast. Barn som får ei trygg og utviklande tid i barnehagen, står betre rusta til å takle både skulen og resten av livet.

VI VIL:

- Innføre ei bemanningsnorm som sikrar nok vaksne med relevant kompetanse i barnehagen. Halvparten av dei som jobbar i barnehagen, skal vere barnehagelærarar, og vi vil tilsetje fleire barne- og ungdomsarbeidarar
- Gradvis utvide retten til barnehageplass, slik at alle barn får tilbod frå den månaden dei fyller eitt år
- Gi kommunar høve til å stille same krav til private og offentlege barnehagar
- Bevare maksprisordninga og rett til søskenmoderasjon
- Igjen innføre, og gradvis utvide, ordninga med gratis kjernetid i barnehagen i område med særlege integrerings-, språk- og levekårsutfordringar
- Greie ut rett til å få plass i ein barnehage i nærmiljøet
- Tilsetje fleire lærarar, mellom anna ved å innføre ei norm for lærartettleik minimum på kommunenivå.
- Innføre ein lese-, skrive- og reknegaranti etter 2. trinn. Garantien inneber:
  - Kartleggje alle elevar sine lese- og rekneferdigheiter i 1. og 2. årstrinn
  - Innføre ein garanti der elevar under eit definert minstenivå i lesing og rekning, får eit tilrettelagt tilbod om intensivopplæring og anna oppfølging
  - Ha spesialteam som kan setjast inn på skular som treng ekstra hjelp og vegleiing
- Etablere beredskapsteam mot mobbing i alle kommunar

3. Gi yrkesfaga ei viktigare rolle

Noreg treng fleire fagarbeidarar og behovet vil forsterke seg i tida framover. Samtidig fell mange yrkesfagelevar ut av skulen. Arbeidarpartiet vil styrke yrkesfaga si stilling i skulen og leggje

betre til rette for at fleire blir motivert til å velje desse faga som er nødvendige for å byggje landet.

VI VIL:

- Rekruttere og vidareutdanne fleire yrkesfaglærarar og styrke yrkesfaglærarutdanningane
- Leggje større vekt på praktiske ferdigheiter og praksisnær opplæring frå dei første skuleåra
- Leggje til rette for praksis gjennom heile yrkesfagopplæringa
- Sikre at alle elevar som er kvalifisert, får læreplass
- Gjere det lettare å byte frå studiespesialisering til yrkesfag
- Synleggjere og styrke fagskulen som grunnlag for ein attraktiv karriereveg for alle elevar som fullfører vidaregåande skule eller har tilsvarende realkompetanse
- Innføre studiepoeng på fagskulane, slik at overgangar mellom ulike nivå i utdanningssystemet kan skje på ein meir smidig måte

4. Frå SFO til aktivitetsskule

Skulefritidsordninga må bli eit betre tilbod til fleire barn.

Arbeidarpartiet vil leggje ho om til å bli ein aktivitetsskule (AKS), med klare krav til innhald og pris. Vi vil sørgje for at den nye aktivitetsskulen har rom for fellesskap, leik, fysisk aktivitet, kreativitet og tilbod om leksehjelp.

VI VIL:

- Innføre makspris, utvikle ein nasjonal standard for innhaldet i AKS og greie ut tiltak for å sikre at tilbodet òg treffer barn som treng det mest
- Vurdere søskenmoderasjon for familiar som har barn både i barnehage og i AKS
- Sørgje for at den nye aktivitetsskulen har ei klar tematisk kopling til innhaldet i skulen
- Leggje til rette for læring i AKS i ei friare ramme enn i klasserommet, med større vekt på leik og kreativitet
- Sørgje for at AKS bidrar til at alle barn dagleg er i fysisk aktivitet, får eit variert fritidstilbod og eit godt tilbod om leksehjelp

5. Ein meir digital skule

Digitale ferdigheiter blir avgjerande i åra som kjem. Ein meir digital skule gir òg lærarane gode verktøy for ein enklare kvardag, for å sjå kva den enkelte eleven meistar og slit med, for å oppdage læringsvanskar tidlegare og for å tilpasse undervisninga.

VI VIL:

- Utvikle og gjennomføre ein nasjonal strategi for digitalisering i skulen
- Gi lærarane auka kompetanse i bruk av digitale læremiddel og ha ei pedagogisk kvalitetssikring av læremidla som skal brukast
- Opprette fleire studieplassar innan IKT

«Vi vil ha ein framtidsretta fellesskule der alle barn kan lykkast.»

Klima

Klimaproblemet er ei av dei største utfordringane i vår tid. Om vi ikkje lykkast med å kraftig redusere dei globale utsleppa dei neste tiåra, vil verda oppleve dramatiske og uoverskodelege endringar. Med Paris-avtalen fekk verda endeleg ein internasjonal klimaavtale med reell og global deltaking frå alle land. Paris-avtalen forpliktar oss til å arbeide for å halde auken i den globale gjennomsnittstemperaturen godt under to grader.

VÅRE FEM VIKTIGASTE SATSINGAR

1. Gå i spissen for at Noreg når sine klimamål

Arbeidarpartiet vil leie an i overgangen til eit lågutsleppssamfunn og sikre at Noreg når sine ambisiøse klimamål innan 2030.

VI VIL:

- Følgje opp Paris-avtalen i samarbeid med EU, med 43 prosent kutt i kvotepliktig sektor og 40 prosent kutt i ikkje-kvotepliktig sektor innan 2030
- Ha ei klimalov der utsleppsforpliktingane blir førande
- At Enova i sitt mandat skal leggje til rette for å redusere dei norske klimagassutsleppa
- Styrke Enova ved å auke fondet for klimateknologi, fornybar energi og energiomlegging til 100 milliardar kroner, og vurdere krav om teknologiutvikling i Noreg

2. Gjennomføre ei radikal omlegging av transportsektoren

Dei store, nasjonale utsleppa kjem frå transportsektoren. Vi vil derfor redusere klimautsleppa frå transportsektoren kraftig. Dette skal vi gjere samtidig som folk skal kunne reise til og frå skule, arbeid og fritidsaktivitetar på ein enkel og effektiv måte.

VI VIL:

- Greie ut bruk av fleksibel vegbruksavgift som varierer med geografisk plassering og utsleppsintensitet i drivstoffet
- Utvikle ulike modellar for miljødifferensierte bompengoordningar og lågutsleppssoner med mål om at klimagassutsleppa skal gå ned og luftkvaliteten i urbane område skal bli levelleg for alle
- At nybilsalet i 2025 skal vere tufta på nullutsleppskjøretøy. Om den teknologiske utviklinga tillèt det, bør dette skje raskare.
- At kollektivtrafikken i 2020 som hovudregel nyttar null- eller lågutsleppsteknologi eller klimanøytralt drivstoff. Anbod før 2020 skal ha krav om reduserte utslepp.
- Byggje ut kollektivfelt i og rundt dei store byane og vurdere å gjere eksisterande filer på fleirfelts innfartsvegar om til kollektivfelt
- At staten skal bidra med inntil 70 prosent av investeringskostnadene i store kollektivutbyggingar i storbyområda
- Etablere landstraum for dei største hamnene, framskande elektrifisering av aktuelle ferjestrekningar og satse på klimavenleg skipstrafikk

3. Gjere norsk industri verdslaiande innan berekraft

Noreg har sterke industrielle miljø som kan ta globalt leiarskap i utviklinga av null- og lågutsleppsteknologi. Det offentlege skal stille strenge krav, men òg vere ein sterk partner for industrien og redusere risiko. Eit verdiskapingsprogram for bioøkonomien er eitt av mange tiltak.

VI VIL:

- Bidra til meir gjenbruk og ressurseffektivitet
- Stille krav til meir miljøvenleg produktdesign og materialbruk, reparasjon og auka kapasitetsutnytting
- Leggje til rette for teknologiutvikling som reduserer klimagassutslepp i partnerskap med industrien
- Greie ut høva og, om mogleg, leggje til rette for at norsk sokkel kan bli eit europeisk lager for CO₂

- At det blir kutta utslepp i fastlandsindustrien og petroleumssektoren, mellom anna gjennom eit program for fullskala karbonfangst
- Bruke kompetanse frå petroleumssektoren til å satse på havbasert, fornybar energi og karbonlagring
- Utvikle den maritime industrien og gjere skipsflåten meir klimavenleg ved å styrke miljøteknologiordninga og Enova

4. Gjere det lettare å ta klimavenlege val

Det må bli enklare og meir lønsamt å ta berekraftige val i kvardagen. Arbeidarpartiet vil investere meir i sykkel- og gangstiar og leggje til rette for at fleire byar kan velje smarte, miljøvenlege løysingar for kollektivtransport og tenestetilbod for innbyggjarane. Vi vil redusere matsvinn og stille strenge krav til miljømerking av varer.

VI VIL:

- Honorere kommunar som kuttar betydeleg i sine klimagassutslepp med tilskot til fleire miljøtiltak
- Leggje til rette for utvikling av smarte, norske byar som kan møte dei store utfordringane ved hjelp av ny teknologi, gode løysingar og innbyggjarinvolvering
- Redusere energibruken i offentlege bygg og auke prosentdelen nullutsleppsbygg blant kommunale nybygg
- At innkjøp og kontraktstildeling blir brukt til å fremje energieffektivitet, klima og miljøomsyn i verksemda
- Stille krav til meir miljøvenleg produktdesign og materialbruk, reparasjon og auka kapasitetsutnytting

5. Utvikle det norske leiarskapet internasjonalt

Arbeidarpartiet vil at Noreg skal ta ei sterkare leiarrolle i internasjonal klimapolitikk. Vi skal bidra til klimatiltak og klimatilpassing i utviklingsland, til rettferdig omstilling og til investeringar i fornybar energi i framveksande økonomiar. Klima- og skogsatsinga skal framleis vere ein viktig del av klimapolitikken vår.

VI VIL:

- Følgje opp Paris-avtalen
- Arbeide internasjonalt for kutt i subsidiar til forbruk av fossilt brennstoff og for ei global prising av CO2
- At vi skal ta sterkt leiarskap på finansiering av klimatiltak og klimatilpassing i utviklingsland
- At Noreg skal vere karbonnøytralt i 2030
- Arbeide for at kvoteprisen i EU blir utvikla slik at systemet bidrar til både utsleppsreduksjonar og teknologiutvikling

***«Arbeidarpartiet vil gå i spissen
for at Noreg når sine klimamål.»***

Samfunnstrygging og utanriks

Arbeidarpartiet sin utanrikspolitikk skal ta hand om norske interesser og er forankra i våre grunnleggjande sosialdemokratiske verdier: fridom, internasjonal solidaritet og samarbeid, demokrati, menneskerettar og berekraftig utvikling.

Europeiske land er våre viktigaste politiske og økonomiske partnerar. Mange av dei er våre allierte i NATO. På sentrale område som handel, miljø og klima, energipolitikk, migrasjon og asyl, blir interessene våre best fremja gjennom samarbeid med andre land i Europa.

Det nordiske samarbeidet har lang tradisjon for sterk, folkeleg forankring. Dei nordiske landa har no ein felles energiheimemarknad. Det bør bli tatt nye politiske initiativ for vidare nordisk samarbeid på område der vi kan styrke den nordiske regionen si stilling i Europa, òg på det tryggingpolitiske området.

Vi lever i ei tid med store folkevandringar som følgje av krig, konflikt, fattigdom og klimaendringar. Politikken vår er tufta på menneskerettane og flyktningkonvensjonen. Vi vil vidareføre ein streng, rettferdig og human asyl- og flyktningpolitikk. For oss er det viktig å sørge for kontroll ved grensene. Noreg skal vere ein pådrivar for at rettane til barn på flukt blir sikra.

Forsvaret si grunnleggjande oppgåve er å ta hand om norsk sikkerheit og tryggleik, interessene og verdiane våre. Dei siste åra har trusselbiletet og det tryggingpolitiske landskapet endra seg. Vi treng eit sterkt forsvar tilpassa den nye situasjonen, moderne utrusta og med høgkompetent personell.

VI VIL:

- Halde fast ved at norsk bistand skal utgjere minst 1 prosent av brutto nasjonalinntekt og rette merksemda mot innhaldet i bistanden og effekten av denne

- Arbeide for balansert og gjensidig atomnedrusting innan ramma av ikkje-spreiingsavtalen NPT, med eit langsiktig mål om eit internasjonalt forbod mot kjernevåpen
- Stå tydeleg opp for verdiane av eit ope, samarbeidande og nært samanknytt Europa i ei tid der nasjonalisme, proteksjonisme og framandhat er på frammarsj
- Utnytte handlingsrommet i EØS-avtalen
- At Noreg tar internasjonalt leiarskap for etableringa av ordningar som aukar forskning, utvikling, overvaking og innkjøp av antibiotika
- Styrke arbeidstakarrettar globalt og sikre gjennomføring av ILO sine kjernekonvensjonar
- Føre ein aktiv returpolitikk og opprette direkteruter til dei viktigaste avsendarlanda
- Sikre meir føreseielege vilkår og betre involvering av kommunane ved etablering av flyktningsmottak
- Styrke forsvarsevna i tråd med den vedtatte langtidsplanen, slutte opp om målsetjingane frå NATO-toppmøtet i 2014 om at medlemslanda gradvis aukar forsvarsbudsjetta sine opp mot 2 prosent av BNP innan eit tiår, og at nye investeringar i Forsvaret utgjer minst 20 prosent av dei årlege forsvarsbudsjetta
- Halde fram moderniseringa av Forsvaret med relevante og gjensidig forsterkande kapasitetar innan land-, sjø- og luftmakt
- Vie særleg merksemd til utviklinga av ei moderne, slagkraftig og mobil landmakt. Heimevernet har i denne samanhengen ei viktig rolle og må tilførast meir ressursar.

NORDOMRÅDA

Nordområda er ein arena for store ambisjonar med moglegheiter for heile landet. I det neste kapitlet i nordområdesatsinga er verdiskaping, infrastruktur, kunnskap, ny teknologi og havrommet sentrale element. Utnytting av ressursane i nord skal gi så store regionale ringverknader som råd, slik at nordområdepolitikken legg grunnlaget for framtidens arbeidsplassar.

VI VIL:

- Gjenreise nordområda som vårt viktigaste, strategiske satsingsområde i utanrikspolitikken
- Sørge for konsekvent suverenitetshevdning og miljøovervaking i nordområda
- Styrke kunnskapsmiljøa og sikre god arbeidsdeling mellom universiteta i nord, og meir samspel med alle relevante kunnskapsmiljø i nord og internasjonalt
- Vidareutvikle etablerte industriklynger og kraftforedlende industri
- Leggje til rette for at utvikling av petroleumsnæringa i nordområda gir større ringverknader og oppdrag til nordnorsk næringsliv

Stem Arbeidarpartiet 11. september

BLI MEDLEM - SEND <NYMEDLEM AP> TIL 2077